

V

GAJUS JULIUS CÆSAR

OG ANDRE SOM HAM

Gajus Julius Cæsar.
Statue fra omkring
100 evt.

Forrige kapitel handlede om økonomi, det politiske system og klient-systemet som en bestemt måde at tænke på. Det er den slags, vi kalder historiske *strukturer*, altså nogle helt overordnede linjer, der danner baggrund for historiske begivenheder. Nu handler det om de mennesker, der blev hovedpersoner i dramaet.

Marius

En af dem var Gajus Marius, der blev valgt til konsul i 107 f.v.t. På det tidspunkt var Rom truet af kimbrere og teutonere, vilde barbarer fra nord – måske fra Jylland – der havde taget turen sydpå for at plyndre og hærge. Konsul Marius havde alvorligt brug for nye soldater, men eftersom mange af bønderne havde solgt deres gård og var flyttet til byen, var rekrutteringsgrundlaget spinkelt. Marius kom derfor på den idé at se bort fra reglen om, at soldaterne skulle være bønder med en vis formue, og rekrutterede i stedet frivillige fra land og by, typisk fattige bondesønner. Med denne hær af frivillige gav Marius barbarerne tørt på.

Dette nye rekrutteringsprincip virkede. Men prisen var, at soldaterne ikke længere kæmpede for at forsvare egen jord og familie eller for republikken. De kæmpede for løn og for den mand, der skulle skaffe dem jord efter endt krigstjeneste: Gajus Marius. Man kan sige, at Marius havde gjort sine soldater en tjeneste ved at føre dem til sejr og sikre dem en god pension i form af en bondegård. Tjenesten skulle betales tilbage i form af livslang loyalitet. Dermed havde Marius en personlig hær af klienter, som så op til ham og ikke senatet.

Sulla

Andre fulgte Marius' eksempel. Konsulen i 88 f.v.t., Sulla (ca. 138-78 f.v.t.), satte det på spidsen, da han vendte hjem efter

1. Hvilken betydning har disse historiske personligheder haft for udviklingen i Romeriget? Skriv tre stikord til hver.

- Marius
- Sulla
- Crassus
- Pompejus
- Cæsar

2. Vurder troværdigheden af de 4 kilder. Hvilket indtryk giver de af Cæsar?

MENS DU LÆSER

at have vundet en række krige i det østlige romerrige. Ved hjemkomsten skrev han en liste over sine 4700 argeste – og rigeste – politiske modstandere og lod sine 120.000 veteraner henrette dem. Ofrenes jorder blev så fordelt blandt veteranerne som tak. Til gengæld sørgede de for at holde ham ved magten i Rom, indtil han i 79 f.v.t. trak sig tilbage og tilbageførte magten til senatet og det romerske folk.

Crassus og Pompejus

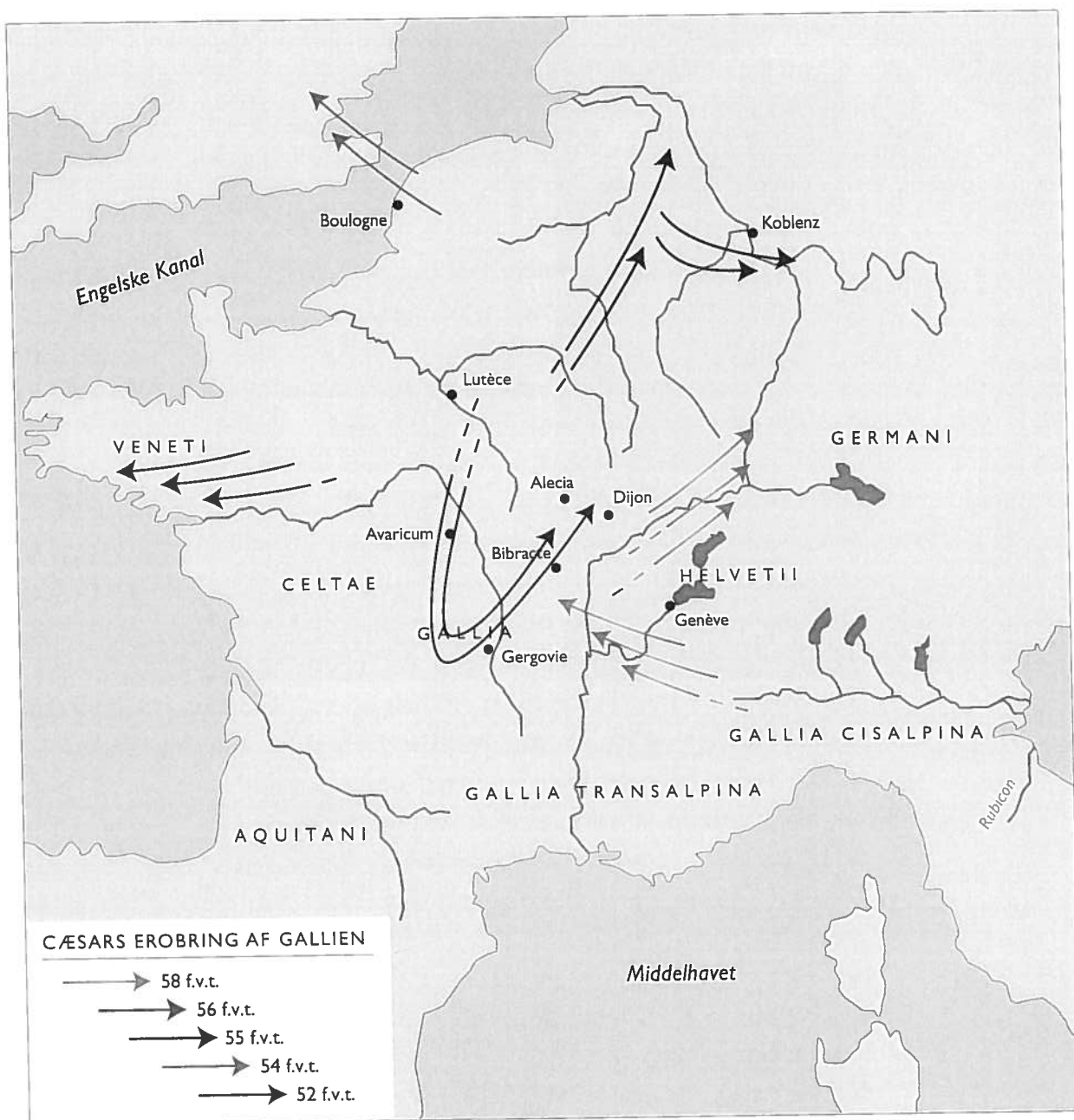
Dermed forsvandt problemet med de personlige hære imidlertid ikke. Hvis senatet ville bekæmpe indre og ydre fjender, måtte det alliere sig med generalerne. Da der omkring 70 f.v.t. både var problemer med sørøvere og gladiatoroprør, bad senatet to mægtige mænd – Gnaeus Pompejus og Marcus Licinius Crassus – om hjælp.

Den stenrige Crassus kom først på banen, og med sin private hær nedkæmpede han gladiatoren Spartacus' opstand med lige dele brutalitet og effektivitet. Historieskriveren Appian fortæller således, at de 6000 gladiatorer, der ikke blev hugget ned, til skræk og advarsel blev korsfæstet og hængt op langs vejen mellem Capua og Rom, en strækning på 200 kilometer.

Imens tog Pompejus sig af sørøverne, og i en gigantisk aktion støvsugede han nærmest Middelhavet. Sørøverne havde været en sand plage, så Pompejus blev overordentlig populær i Rom, men da han i 62 f.v.t. vendte tilbage efter store sejre i østen, nægtede senatet at uddele jord til hans veteraner. Det var senatet naturligvis i sin gode ret til, men Pompejus var sine soldaters *patron* og var som sådan forpligtet til først og fremmest at sørge for sine klienter.

Cæsar

Derfor indgik han i 59 f.v.t. en aftale med Crassus og konsulen for dette år, Gajus Julius Cæsar. Alle tre havde et umådeligt antal klienter, der fulgte deres mindste vink, og sammen havde de derfor absolut kontrol over folkeforsamlingen. Her fik konsul Cæsar – sjovt nok med stort flertal – vedtaget jorduddeling til Pompejus' veteraner, og han fik selv Gallien som

På få år lykkedes det Cæsar at besejre de galliske stammer, deriblandt helvetierne. Han sendte også ekspeditioner over Rhinen og til Britannien.

provins. Cæsar beseglede alliancen ved at lade sin unge datter Julia indgå i ægteskab med Pompejus. Ægteskabet var i første omgang taktisk, men det udviklede sig vistnok til oprigtig kærlighed. Senere delte de tre mænd ganske enkelt riget mellem sig, så Pompejus fik Spanien, Cæsar Gallien og Crassus Syrien.

Sidstnævnte Crassus gik det ilde. I et stort slag mod partherne i 53 f.v.t. blev han dræbt sammen med det meste af sin hær. Cæsar derimod erobrede i løbet af fem år hele Gallien – altså sådan cirka det nuværende Frankrig – til og med Belgien. Han har selv fortalt historien om Gallerkrigen gennem en ghost writer, der sørgede for at omtale hovedpersonen i tredje person. Det gav et skær af objektivitet.

Efter gallerkrigene var Cæsar rigets mægtigste mand – med en gigantisk hær af krigstrænede soldater, der alle havde været del af et enestående felttog og den største udvidelse af Romerriget siden de puniske krige. Da Cæsar gjorde anstalter til at vende tilbage til Rom, gik senatet i panik og bønfuldt Pompejus om at stoppe ham. Pompejus, hvis alliance med Cæsar havde ramt et nulpunkt ved Julias død i barselssengen, indvilligede. Da Cæsar i 49 f.v.t. havde stillet sin hær op ved Rubicon, grænsefloden mellem Gallien og Italien, stod han i et dilemma. Lod han sin hær overskride floden, ville det blive betragtet som en krigserklæring mod Pompejus og flokken af hvidklædte senatorer, der gemte sig bag ham. Men drog han alene til Rom uden beskyttelse, ville hans magt blive voldsomt reduceret; måske ville hans liv endda være i fare. I den situation skal Cæsar have sagt, at "terningen er kastet" og beordret hæren over floden.

Den blodige borgerkrig, der dernæst rasede, blev kort og endte med, at Pompejus søgte tilflugt hos nogle "venner" i Ægypten, der kvitterede med at hugge hovedet af ham. Cæsar var nu den stærke mand i Rom og lod sig vælge til diktator for livstid. Samtidigt gik der rygter om, at han drømte om kongetitlen (*rex*), hvilket ophidsede senatorerne voldsomt. En sammensværgelse under ledelse af senatorerne Brutus og Cassius myrdede derfor Cæsar i senatet den 15. marts 44 f.v.t. Man havde håbet på at kunne genskabe republikken, men realiteterne så anderledes ud. Der stod nye folk parat til at udfylde magttomrummet, og de havde *ikke* i sinde at respektere senatets råd.

Cæsar var død, dræbt af 23 dolkestød. Ind på scenen trådte hans 19 år gamle adoptivsøn, Gajus Octavius, bedre kendt som Octavian. Til ham havde Cæsar testamenteret sit navn og sin gigantiske formue, og denne teenager krævede nu hævn over sin adoptivfaders mordere.

Nu var det sådan, at et forhold mellem patron og klient gik i arv, så alle Cæsars klienter tilhørte i princippet Octavian. I hvert fald var den ophidsede folkestemning i Rom på Cæsar-holdets side; at være senator med sympati for Cæsar-morderne var livsfarligt. Men alene kunne Octavian ikke klare skærene. Cæsars general og rådgiver Marcus Antonius var en oplagt allieret, og sammen havde de både absolut kontrol over folkeforsamlingen, men – nok så vigtigt – også over Cæsars trofaste legioner. Antonius tog sig af at jage og nedkæmpe Cæsars mordere, og da han vendte sejrrigt hjem, giftede han sig med Octavians storesøster Octavia for at cementere alliancen.

Octavian, Antonius – og Kleopatra

Forholdet mellem Octavian og Antonius havde egentlig aldrig været hjerteligt. Begge ventede på at snuppe magten for sig selv, og chancen kom, efter de to havde delt riget mellem sig. Antonius, der havde fået den rige østlige del, slog sig ned i Ægypten, hvor han på trods af ægteskabet med Octavia dannede par og partnerskab med den forførende dronning Kleopatra. Det valgte Octavian at opfatte som forræderi mod romerstaten, og han indledte et effektivt propagandafelttog, der byggede på halve sandheder og spillede på romernes xenofobi. At Octavians højtærede adoptivfader Cæsar også havde haft fornøjelsen af Kleopatras selskab, og at de

1. Slå alle ord op, du ikke forstår.
2. Hvem var Octavian?
3. Hvem var Marcus Antonius?
4. Hvilken rolle spillede Octavia og Kleopatra?
5. Hvad gjorde Octavian efter Slaget ved Actium 31 f.v.t.?
6. Hvad byggede Augustus sin magt på?
7. Hvem var Mæcenat, Livius, Vergil og Horats?
8. Giv et kort referat af teksterne af Augustus, Tacitus, Vergil og Horats.

MENS DU LÆSER

endda havde fået sønnen Cæsarion sammen, spillede ikke nogen rolle i hetzen mod Antonius.

Propagandaen sikrede Octavian politisk og militær opbakning, og han kunne sende flåden under ledelse af vennen, den unge hærfører Agrippa, i krig. I søslaget ved Actium i 31 f.v.t. nedkæmpede Agrippa – eller rettere: hans soldater – Antonius' flåde. Kleopatra og Antonius begik efterfølgende selvmord, og Octavian var nu Romerrigets enehersker.

Augustus

Ingen havde regnet med, hvad Octavian dernæst gjorde: "Efter at have gjort ende på borgerkrigene og med alles tilslutning fået enevældig magt, lod jeg i mit 6. og 7. konsulat republikken overgå fra mit herredømme til senatets og romerfolkets frie rådighed. For denne fortjeneste fik jeg ved en senatsbeslutning navnet Augustus."

Sådan skriver Augustus – der betyder "den ophøjede", og som jo er den samme som Octavian – i sine erindringer. Med et tryllegreb genskabte han den skrantende republik og lod magten glide tilbage til senatet. Derefter optrådte han beskedent som politiker på lige linje med alle andre politikere, som en første blandt ligemænd. Med hans egne ord: "Efter den tid overgik jeg alle i autoritet og prestige, men havde ikke mere magt end mine kolleger i hvert enkelt embede."

Interessant er det, at umiddelbart efter at senatet havde fået foræret al magt, tildelte det Augustus overherredømme over provinserne og militæret. Det accepterede også, at han år efter år blev valgt til konsul, at han fungerede som ypperstepræst, samt at han altid var den, der først fik ordet, når senatet var samlet. Men stadig havde han "ikke mere magt end sine kolleger i hvert enkelt embede."

Til gengæld var der masser af konkret magt bag de 28 legioner, som Augustus gav lønforhøjelse og i samme omgang sikrede en god pension. Og pengene var intet problem; fra Cæsar havde han arvet en formue, der blev mangedoblet, efter at Augustus beslaglagde Ægyptens statskasse. Ubeskedent fortæller Augustus i sine erindringer, at han ud over gigantiske pengegaver til Roms fattige havde "hjulpet statskassen med mine egne penge, og herved har jeg overdraget dennes ledelse 150 millioner sester-

tier. Og i 6 e.v.t. overdrog jeg 170 millioner sestertier af min formue til militærkassen." Der er ingen grund til at betvivle den række af pralerier, Augustus disker op med. For med gaverne fulgte også taknemmelighed og troskab. Han havde gjort alle Romerrigets indbyggere til sine klienter.

Propaganda

Hvis romerne skulle glemme, at de burde være taknemmelige, sørgede Augustus' ven Mæcenat for at hyre kunstnere og skribenter af forskellig art, der fik samme opgave: at sikre Augustus en plads i verdenshistorien.

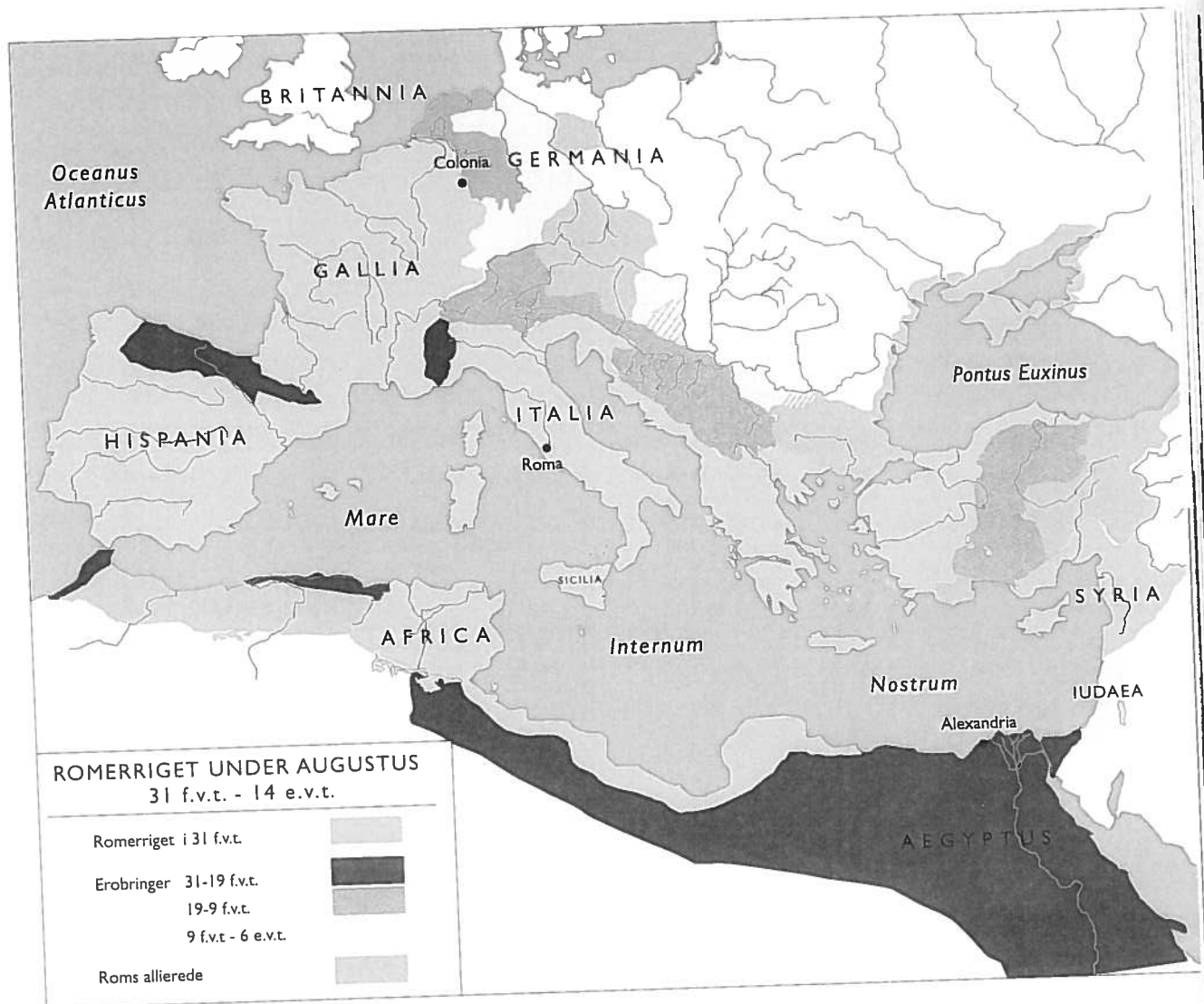
Mest konkret greb Livius opgaven an gennem et storværk om Roms historie fra den sagnomspundne grundlæggelse til historiens højdepunkt ved Augustus' magtovertagelse. Vergil derimod forfattede et episk digt i stil med Illiaden og Odysseen, som han kaldte Æneiden, idet det handlede om helten Æneas' tur fra Troja til Italien. Meningen var at glorificere Roms fortid og fortælle om de varsler om den guddommelige yngling, der tusind år senere ville skabe fred og balance i universet: Augustus. Digteren Horats kunne til gengæld nøjes med små, men effektive digte, bl.a. det berømte *Nunc est bibendum* ("så skal der drikkes!"), der fejrede sejren over Kleopatra og Antonius. Samtidig huggede billedhuggere statuer af Augustus i forskellige roller: hærfører, ypperstepræst og senator f.eks., mens mønter blev masseproduceret med forskellige motiver fra Augustus' sejre.

Octavian/Augustus.
Bronzebuste fra
27-25 f.v.t. Fundet i
Sudan. Nu på British
Museum i London.

Augustus selv optrådte beskedent og med respekt over for senatet. Efter sigende boede han med sin familie i en lille villa på Palatinerhøjen i Rom, og han fik indført en lov, der skulle sikre moral og gamle dyder, *lex julia*. Loven indebar, at senatorer ikke måtte gifte sig med frigivne, prostituerede og skuespillere, og ugifte måtte ikke arve eller gå i teatret. Voksne mænd og kvinder skulle gifte sig og også få børn, helst så mange som muligt. Enker og fraskilte fik en bøde, hvis de ikke giftede sig igen. Som man nok kan tænke sig, blev loven alt andet end godt modtaget, og det kneb med at få den gennemført.

Udenrigspolitisk var målet stabile grænser, og det lykkedes også, dels ved at slutte fred med tidligere fjender, dels ved at sikre grænserne med militær magt. For det meste gik det godt, men en enkelt gang endte det

rigtig galt for Augustus' legioner, nemlig i år 9 e.v.t., da Varus, statholderen i Germanien, og hele tre romerske legioner – dvs. mellem 15.000 og 20.000 soldater – blev nedslagtet.

Ved nyheden om nederlaget skal den aldrende Augustus have råbt: "Varus, giv mig mine legioner tilbage!"

Primaporta- statuen

I landsbyen Primaporta havde Augustus' kone Livia et landsted. Her fandt man i 1863 en statue af Augustus, der menes at stamme fra slutningen af hans regerings-tid. Augustus var gennem hele sit liv plaget af en svag fysik. Han var lille og tynd og tit syg. Se hele statuen på side 48.

